

Magyar Athén

Pár-beszéd a pécsi múzsáról

„Itt volt Athénje a magyaroknak, / sok művészetek itt virágoztak. / Küzdőtér lebettél / volna, ha összemér / tudós és művész vér / elmét a porondon akkor még. // Ó gyönyörű város, / méltóan látványos, / büszke csarnokaid / hogy fessek, szavam itt / erőtlen lesz... // A völgyeidben kristályos vizek, / a lan-káidon sok szép zöld liget, / mámoradó borod, / erős, jó italod / most is egyre hozod még, / s nem vélem, hogy termett volna rég.”

(Részlet egy „Siralmas ének”-ből a XVI. századból. Zsikó Gyula ford.)

Nehéz dologra vállalkozik, aki Pécs irodalmi életét igyekszik fél órában bemutatni, hiszen tanulmányának gyökereit egészen a Gellért-legenda mélységéig, távolságáig kell eresztenie. Sopianae – Quinqueecclesiae – Fünfkirchen – Pécs olyan egymásba és egymásra épülő rétegei nem pusztán történelmi, társadalmi, etnikai, hanem nyelvi és kultúrtörténeti folyamatoknak is, amelyek a mai várost kulturális sokszínűsége predestinálják. Nevezték már Pécsset a Balkán kapujának, a Mediterrán hangulatok városának, magyar Dubrovniknak, Európa Kulturális Fővárosának, s amint az iménti idézetben olvashattuk, Magyar Athénnek is. Nem véletlenül. A Mecsek mediterrán hangulatú déli lejtőit már korán lakóhelyükül választották maguknak a múzsák, s ez a folyamat azóta sem szűnt meg.

Ezért aztán a feladat, hogy feszes pántba szorítva vizsgáljam a pécsi múzsa ezredévi tevékenységét, első pillanatban a reménytelenség szürke gondolatlanságába taszított. Ez lehet az a bizonyos bőség zavara, amelyből csak a mértékletesség hűvös józanságával lehet válogatni! Erre teszek kísérletet a következőkben, főként Pécs közelmúltjának az irodalmára koncentrálna.

Boldog Mór püspök legendái, Nagy Lajos egyetemének kulturális kisugárzása, Janus Pannonius humanista szelleme adja azokat az alapokat, amelyek később, a XVI. században Szathmáry György püspökségén, a XVII. században a városban megtelepedő jezsuiták iskoláján, s a XVIII. században meghatározó szerepet vivő Klimó György tevékenységén keresztül mutat a legújabb kor pécsi műveltsége felé.

Ez a város adott otthont Magyarországon első nyilvános könyvtárának 1477-ben, Handó György prépostnak köszönhetően. Ebben a városban tevékenykedett Oláh Miklós, aki 1536-ban *Hungaria* címmel hiteles és színes képet rajzolt a Mohács utáni Magyarország földrajzi és történeti viszonyairól. Ugyancsak itt működött Brodarics István kanonok, későbbi püspök a mohácsi csata történetírója. Itt szerezhette deákos műveltségét Tinódi Lantos Sebestyén, itt hirdette tanait Válaszúti György unitárius lelkész, egyházi író is.

A török hódoltság időszakában Pécs színes és mozgalmas bazárvárossá alakult, idegen ajkú és kultúrájú lakossággal. Az 1588-as pécsi disputa feljegyzé-

sei, s Evlia Cselebi török utazó 1663-ból származó leírásai tükrözik leghitelesebben ezt az időszakot.

Csak a XVII. század végén, a török kiűzésével párhuzamosan kezdődhetett meg újra az építkezés a városban, mind építészeti, mind kulturális szempontból. Ekkor kapta Pécs azt a barokk arculatát, amelynek legjellegzetesebb emléknyma a mai napig a város főterét uraló Szentháromság szobor. Főként a katolikus egyház kezdett nagyarányú építkezésekre. Templomok, iskolák, kolostorok épültek. Jelentős szerepe volt ebben a város több, kiemelkedő gondolkodású püspökének, mint a már említett Klimó Györgynek, aki nyomdát állíttatott, könyvtárat alapított s egyetemmel álmodott Pécsnek. Ezt a munkát folytatták a későbbi századokban Szepessy Ignác és Zichy Gyula püspökök is.

Jelentős hatással volt a város kulturális életére a jezsuiták 1687-ben megnyitott iskolája, amely azóta is működik, jelenleg a ciszterci rend kezelésében. Itt oktatta diákjait a katolikus hitre és az irodalom szeretetére Faludi Ferenc jezsuita költő és a szintén jezsuita Pray György történész. A jezsuitákhoz köthetőek a városban nyilvánosan megrendezett iskoladrámák is, amelyek mintegy előkészítették a talajt a XIX. századi helyi színjátszás számára. A városban megfordult Csokonai, Vörösmarty, Petőfi s a korabeli magyar színjátszás akkori legjelentősebb alakjai, többek között Déryné Széppataki Róza is.

Mindeközben Pécs iskolavárossá is vált. Itt végezte tanulmányait Virág Benedek pálos költő, Klivényi Jakab újságíró, Nagy Ignác író, újságíró, Frankenburg Adolf újságíró, Vas Gereben író és Garay János költő is. A nemzeti megújulás mozgalma Pécsen is nagy lendületet adott a kulturális életnek. A város ekkor nyerte el mai klasszicista jellegét, s az időközben elnémetesedett lakosság körében egyre inkább többségbe kerültek a magyarok. 1843-ban megjelent az első pécsi irodalmi zsebkönyv, a Balogh Károly szerkesztette *Pécsi Auróra*. Megszületőben volt tehát a pécsi polgári értelmiség, s ezzel párhuzamosan a kifejezetten pécsi irodalom is. Ekkortájt épült meg a város első kőszínháza, s Liszt Ferenc is ellátogatott a városba. A forradalmi események hatására 1848 áprilisában megjelent az első pécsi újság is, az akkor még német nyelvű *Fünfkirchener Zeitung*, amelynek melléklapja a magyar nyelvű *Pécsi Tárogató* volt.

A forradalom bukása azonban visszavetette a szépen felívelő kulturális életet, s néhány évtizedig a szellemi pangás időszakában vegetált a város. A kiegyezés előtti néhány év hozta meg az újjáéledést. Az 1860-as években újabb lapok, nyomdák születtek meg, s a pécsi iskolákban olyan diákok tanultak, mint Beksics Gusztáv későbbi jeles publicista és Vikár Béla etnográfus, a Kalevala fordítója. Önképző-, olvasó- és irodalmi körök születtek. Ennek a korszaknak volt nagyhatású, ígéretes költője a pécsi születésű Kóczián Sándor, akit a helyiek csak „Pécs Petőfijének” neveztek, nem pusztán tehetsége, hanem rövid életútja miatt is. Mindössze húsz évet élt. Tőle mintegy átvette a stafétát a szintén a ciszterci gimnáziumban tanuló Váradi Antal író, újságíró.

1892-ben jelent meg Pécsen az első, modern értelemben vett újság, a *Pécsi Napló*, amelynek szerkesztői között megtalálhatjuk a fiatal Thury Zoltán író, újságírót és egy rövid időre Somlyó Zoltán műfordítót, az „átközött költőt” is. A város századfordulós szellemi életének aktivitását jelzi, hogy sorra jelentek

meg a különféle helyi lapok, s a *Nyugat* indulása utáni második évben már Ady Endre, Kosztolányi Dezső, Ignó, Hatvany Lajos és Heltai Jenő léptek fel a pécsi közönség előtt.

Amellett sem mehetünk el szóltanul, hogy nagyjából ebben az időben indultak világhódító útjukra Pécsről olyan jeles, európai műveltséget képviselő művészek, mint Vásárhelyi Győző (Victor Vasarely) festő, Breuer Marcell, Forbáth Alfréd, Molnár Farkas építészek, a Bauhaus stílus magyarországi megteremtői is.

Irodalomtörténeti jelentőségű az a tíz év, amelyben 1891 és 1901 között Babits Mihály a város lakója és tanulója volt. A ciszterci gimnázium önképző-körében próbálkozott először az irodalommal, s „küzdött” az elsőségért Surányi Miklós diaktársával, későbbi íróval az önképzőkör által kiírt pályázatokon. Babits későbbi munkásságát illetően sohasem tudta és akarta megkerülni Pécsset. *Útinapló, Halálftai, Timár Virgil fia* című műveiben rajzolta meg a századfordulás Pécs életét. Itt töltött éveiről pedig számtalan verse árulkodik: „*Már esteledik; a tereket autók / nyilallva szeldesik lánggal a tejszerű / szürkességben; egy bérkocsis hajókáz / ostorát nyújtva mint árbocot; tűz-sebek / gyúlnak mint búvárlámpák a víz alatt; / kis nők surrannak, tarka halacskák, sietős / lengéssel, mintha nem is lábakon mennének. / Az ilyen esték az emlékek estéi! Bágyadt / csilingeléssel mint báránycsókák vagy késett / villamosok hívják és vonják a régi / esték hosszú uszályát és nyáját. Ki látta / pécsi utcán a kis Babits Misit, sötétedő / pécsi utcán, nagy rajztáblával, őt után, / mert énekóra is volt? Szegény kisfiú / - legkisebb az osztályban - ment szédülve baza / fáradtan s izgatottan; nézte a lámpagyújtó / botját, ...*” (Utca, este felé – részlet).

A várossal való kapcsolata egész életén át megmaradt. Részt vett a Lovász Pál nevével fémjelzett, 1931-ben induló *Janus Pannonius Társaság* alakuló ülésén, s életében megjelent utolsó versét a Várkonyi Nándor szerkesztette *Sorsunkban* közölte.

Az I. világháború idején a város diákja volt Kodolányi János is, aki ugyan a Pest megyei Telkiben született és a Baranya megyei Vajszlón nevelkedett, a gimnázium alsó öt osztályát 1910-15 között azonban Pécsen végezte. Szülőföldjének is ezt a tájat – Pécsen és az Ormánságot – választotta. Első verseskötete, a *Hajnal* (1915) Pécsen jelent meg. Bár huszonegy éves korában végleg elköltözött a városból, lélekben sohasem hagyta el Pécsen, kapcsolatai, irodalmi kötődései pedig mindvégig megmaradtak. Többször visszatért a városba, ahol 1941-től a *Janus Pannonius Társaság* társelnöke lett. Pécsen írta *Vízöntő* című regényének egyes fejezeteit, a Pécsi Nemzeti Színház mutatta be *Végrendelet* című darabját, s Pécsen, a Dunántúli Magvetőnél jelent meg a *Boldog békeidő* című regénye is, 1956-ban. Szoros írói és emberi barátság fűzte a pécsi írókhoz, különösen Várkonyi Nándorhoz. „*Tízéves korom óta egyetlen folytonos baranyai út az életem, még akkor is, ha ezer kilométerek választanak el a Dráva mentétől...*” – vallja *Második baranyai utazás* című írásában, 1961-ben.

A város szellemi élete akkor jött igazából mozgásba, amikor 1923-ban Pécsre helyezték a pozsonyi Erzsébet Egyetemet. Ez lett a szellemi tűzhely az 1922-

ben Budapesten alapított *Minerva* című folyóiratnak. A Thienemann Tivadar által szerkesztett lap, s a *Tudományos Gyűjtemény* címmel megindított könyvsorozat szerkesztősége és kiadóhivatala is a városban működött. Az egyetem tudományos tevékenysége, a neves professzorok jelenléte hatalmas szívóerővel vonzotta magához a fiatal tehetségeket. A városba látogatott többek között Juhász Gyula, Móricz Zsigmond, Reményik Sándor.

A haladó egyetemi hallgatók 1927-ben megalakították önálló szellemi fórumukat, a *Batsányi János Kör*t, amelynek vezetője a szintén pécsi egyetemi hallgató Kardos Tibor volt, akiből neves, Kossuth-díjjal is kitüntetett irodalomtörténész, filológus lett. Csatlakozott a Körhöz többek között az akkor a pécsi egyetemen tevékenykedő Kolozsvári Grandpierre Emil író is.

Az egyetem vonzereje a későbbiekben is megmaradt. Weöres Sándor 1933-ban itt ismerkedett meg Tatay Sándorral és Takáts Gyulával, akikkel életre szóló barátságot kötött, és akikkel közös lapalapítási tervet dédelgettek *Öttorony* címmel. Tervükkel megkeresték Várkonyi Nándort, aki az egyetemi könyvtárban dolgozott, s jelentős irodalomszervező tevékenységet folytatott. A laptervből végül nem lett semmi, de Weöres és Várkonyi kapcsolata elmélyült. 1934-ben Pécssett jelent meg Weöres első verseskötete, a *Hideg van*, majd Várkonyinak köszönhetően a *Janus Pannonius Társaság* gondozásában harmadik verseskötete, a *Teremtés dicsérete*. A pécsi egyetemen készült 1939-ben *A vers születése* című doktori disszertációja is, amely egy egyedülálló magyar költészet-pszichológiai esszének tekinthető. Ugyan csak rövid ideig, de részt vett a *Sorsunk* szerkesztésében is, s Várkonyi segítségével elvállalta az 1941-ben alakuló Városi Könyvtár megszervezését és vezetését is. Kapcsolata a várossal és annak író-társadalmával Pestre költözése után is megmaradt. Csaknem félszáz írása jelent meg a *Sorsunkban*, de publikált a későbbi pécsi folyóiratokban is, úgy mint a *Dunántúlban* és a *Jelenkorban*. Több verse is bekerült a 2010-es évben rendezett „Versben élő Pécs” elnevezésű játék legszebb pécsi versei közé, mint például a mindössze négysoros *Pécs* című költemény: „*A hullámos város felett / barangok bang-leve folyt. / De mind fölitta a Hold, / hogy éjszaka lett.*”

Ha a XX. századi pécsi irodalomról akarunk beszélni, akkor nem kerülhetjük meg a város emblematisztikus költőjét, Csorba Győzöt sem, aki 1916-ban Pécssett született, s ugyanitt halt meg 1995-ben. A Kossuth-díjas költő, műfordító, szerkesztő egész életében a város lakója volt. Minden tevékenysége, alkotása Pécshez köti. Vezette a városi könyvtárat, tagja volt a *Janus Pannonius Társaságnak*, a *Sorsunk* főmunkatársa volt, lapot alapított *Ív* címmel, részt vett a Szántó Tibor-féle *Dunántúl* s az annak szellemi örököseként is emlegetett *Jelenkor* szerkesztésében. Meg- és kikerülhetetlen volt, nem csak a pécsi irodalmi viszonyokat illetően. A városhoz való ragaszkodása számtalan költeményében megjelenik. Ennek talán egyik legszebb példája a *Séta és meditáció* című verse: „*Nagy kerekes-hidak, piaci bódék, / konflisok a Széchenyi téren, / árkok, eperfák, öreg temető, / fatelep, tehéncorda, búzaföld, / kanyargós ród-lipálya-lejtők, / madarak- és fák-napja, régi Tettye, / kaszárnya-ablakok alatt komiszkenyérért / siránkozó kőlykök, vaskos beszédű, / kopott lányok... // Bennem van minden, ami nincs, / s bennem van minden, ami van. // Ó bűvölő város, sokarcú, / ha kérdeznék, nem tudnám, hogy milyen vagy. // Nyugal-*

mak, zajok fészke, / kőszürke és levélzöld, / hegyen bivalkodó, völgyben rejtőzködő, / tegnapelőtti és holnapután, / makacs munkás, kéjjel lustálkodó, / öl-puba, aszkéta-rideg, / aggastyán-bölcs, kamasz-melldöngető: // ha kérdeznék, nem tudnám, hogy milyen vagy. // Nekem: A VÁROS mindörökre.”

A '30-as évektől egészen 1973-ban bekövetkezett haláláig a városban tevékenykedett Kocsis László kanonok, költő is, akinek talán legismertebb kötete 1938-ban jelent meg *Dóm* címmel. Tagja volt a *Janus Pannonius Társaságnak*, versei pedig különféle folyóiratokban láttak napvilágot.

Ugyanennek a korszaknak volt kiemelkedő alakja Fülep Lajos filozófus, esztéta, művészettörténész, egyetemi tanár, az Akadémia levelező tagja, aki 1927-től 1947-ig a Baranya megyei Zengővárkony falucska református lelkészeként tevékenykedett. Nem annyira saját műveivel, mint inkább hatásával írta be a nevét a magyar művelődéstörténetbe. Írónemzedékek sora zárandokolt hozzá pécsi éveiben, mint választott mesteréhez.

A II. világháború időszakára esett a már emlegetett *Sorsunk* című folyóirat megjelenése, amelynek írógárdáját Várkonyin és Weöresen kívül a helyiek közül olyan nevek jelzik, mint Lovász Pál, Bárdosi Németh János, Csorba Győző, Fábián István, Makay Gusztáv, de szívesen publikáltak a lapban az ország leg-rangosabb írói is. A *Sorsunk* biztosította az első megjelenés lehetőségét többek között Fodor Andrásnak, Mészöly Miklósnak, Kopányi Györgynek, akik a továbbiakban is kapcsolatban maradtak a pécsi irodalommal.

A II. világháború azonban egy időre ellehetetlenítette a városban a szabad irodalmi tevékenységet, s ennek egyik következménye a *Janus Pannonius Társaság* 1944-es megszűnése lett. Csak a nyilas terror elsöprése után kezdődhetett valami új, s igaz, más formában, de folytatódhatott a megkezdett munka. 1945-ben megalakult a városban a *Batsányi János Társaság*, amely elődjének munkáját folytatva, felkarolta a pécsi könyvkiadás programját, s 1949-ben kiadta az „első” *Dunántúl* című negyedéves lap három számát, Katkó István szerkesztésében.

Feltétlenül említést érdemel 1945-ből az *Ív* című, s ugyan csak egy számot megért, Csorba Győző szerkesztette irodalomtörténeti kuriózumnak számító folyóirat is, amelynek szerkesztői között találjuk András Endrét, Csányi Lászlót és Kopányi Györgyöt. A háború utolsó évében kiadott, karcsú füzetke, amely abban a papírhiányos korban mindössze egy ívnyi terjedelemre elegendő alapanyaghoz jutott, az éppen akkor szünetelő *Sorsunk* pótlásának igényével villantott fel – egy lélegzetvételnyi idő erejéig – hasonló színvonalú irodalmat. Szerepelt a lapban egy-egy írással Várkonyi Nándor, Kodály Zoltán, Martyn Ferenc és Weöres Sándor is.

Egy rövid időre újjáéledt még a *Sorsunk* is, majd annak végleges, 1948-as kimúlása után nem sokkal, 1952-56 között Szántó Tibor szerkesztésében megkezdte működését az „új” *Dunántúl* című folyóirat, amely a Magyar Írók Szövetsége pécsi csoportjának kiadásában látott napvilágot. Szántó Tibor, aki segédmunkásként kezdte, jó érzéssel szerkesztette lapját, amelynek munkatársai, szerzői között találjuk többek között Kodolányi Jánost, Déry Tibort, Illyés Gyulát, Kassák Lajost, Tamási Áront, Mátyás Ivánt és Weöres Sándort is. Szántó Tibor természetesen bevonta a munkába a helyi írókat is. Bárdosi Németh Já-

nos, Lovász Pál, Székely Júlia, Várkonyi Nándor és Csorba Győző neveivel találkozhatunk a lap hasábjain. De a *Dunántúl*-ban indult az akkori fiatal, pécsi írónemzedék, mint Galsai Pongrác, Gáll István, Kalász Márton és Örsi Ferenc. A pécsi irodalom vonzerejének köszönhetően költözött a városba például Pákolitz István költő, szerkesztő is. A folyóirat egyik legjelentősebb kezdeményezésének azonban az elakadt pécsi könyvkiadás újjáélesztése tekinthető. A budapesti Magvető Könyvkiadóval szövetkezve, az országos könyvkiadásba bekapcsolódva, sorra jelentette meg a fiatal pécsi tehetségek köteteit.

Az '56-os forradalom bukása után szűnt meg a lap, szerkesztői közül többeket – köztük Szántó Tibort is – letartóztattak, a legtöbbben azonban Budapestre költöztek. Az Írószövetség munkáját 1957-ben ideiglenesen beszüntették. Furcsa, ellentmondásos helyzet alakult ki az irodalmi életben (is). Egyfajta légüres tér, amelyet 1958-ban ugyan látszólag felfüggesztettek, ám valójában a pártállami felügyelet továbbra is mindent ellenőrizni akart. Az Írószövetség újjáalakulhatott. A helyi csoport vezetője Pákolitz István lett, s ugyanennek az évnek az őszén megérkezett egy új, helyi irodalmi lapnak, a *Jelenkornak* az engedélye is. Ezt a közéletben érzékelhető bizonytalanságot, itt-ott kaotikusnak ható állapotot jól jelzi, hogy a lap főszerkesztője az a városszerte ismert, „rosszhírű” Mészáros Ferenc újságíró lett, akinek szerepe volt Szántó Tiborék letartóztatásában. De ott gyülekeztek a lap körül a programszerűen ateista verseket publikáló tanácsi funkcionárius írók is.

1959-ben került a laphoz Tüskés Tibor tanár, aki kezdetben a lektorátust vezette, majd szerkesztői feladatokat is vállalt. 1960-tól mint megbízott, Mészáros leváltása után, 1961 és 1964 között pedig mint főszerkesztő tevékenykedett. A *Jelenkor* hosszú ideig az egyetlen dunántúli irodalmi folyóiratként a fővárosi lapok színvonalával vetekedett. Szerkesztői között találjuk Csorba Győzőt, Bertha Bulcsut, Lázár Ervint és Pákolitz Istvánt. A politikai okokból leváltott főszerkesztő helyére 1964 és 1987 között Szederkényi Ervin került. Ekkor olyan nevek fémjelezték a szerkesztőséget, mint Parti Nagy Lajos, és a későbbi főszerkesztő Csordás Gábor, majd 1991 és 1999 között Csuha István. Az immáron ötvenhárom éve működő *Jelenkor* jelenlegi főszerkesztője Ágoston Zoltán.

A '60-as években tehát egy új írónemzedék nőtte ki magát a városban. Tüskés Tibor, Bertha Bulcsu, Lázár Ervin, Thierry Árpád, Arató Károly és Rab Ferenc kezdték meg tevékenységüket. Közülük különösen is jelentős figyelmet kell szentelnünk annak a Tüskés Tibornak, aki tanárként, íróként és szerkesztőként több mint ötven éven át a város, Baranya és az egész dunántúli régió kiemelkedő kutatója, feltérképezője volt. S bár társaihoz hasonlóan ő sem volt „tüke”, azaz született pécsi, a városhoz való kötődése kiemeli őt a többiek közül. Kötetek sokasága árulkodik tevékenységének sokszínűségéről. Amit Csorba Győző jelentett, jelent a jelenkori pécsi lírában, azt képviselte Tüskés Tibor 2009-ben bekövetkezett haláláig – s reményünk szerint ezután is – nem pusztán a pécsi, hanem az egész dunántúli szociográfiában, irodalomtörténetben és tájírásban. Könyveinek száma, tevékenységének sokoldalúsága, munkásságának precizitása és széleskörűsége teszik munkásságát halhatatlanná. A *Jelenkor* az ő irodalomszervezői egyéniségének köszönhetően vált a '60-as évek ele-

jén országos színvonalú folyóirattá, de részt vállalt a pécsi könyvkiadás újjáélesztésében és a fiatal tehetségek felkarolásában is. Ennek egyik remek példaként kell megemlítenünk a Jelenkor-Magvető Kiadónál 1964-ben kiadott *Lengő fénybidak* című antológiát, amelyben Bertók László, Makay Ida, Galambosi László először léptek az irodalmi nyilvánosság elé.

Közülük azt a Bertók László Kossuth-díjas költőt kell kiemelnünk, aki ugyan csak 1965-ben költözött Pécsre, mára azonban már Csorba Győző mellett, őt is a város költőjének tekinthetjük. A fiatal Bertók annak a Pécssett beérő somogyi alkotóknak a sorába illik, amely Takáts Gyulával kezdődött, s Martyn Ferencsel, Tüskés Tiborral és Fodor Andrással folytatódott.

A '70-es - '80-as években Pécssett indult az úgynevezett *Pécsi Fiatallírók Köre*, akik közül Parti Nagy Lajos, Pálincás György, Meliorisz Béla és Csordás Gábor 1980-ban közösen léptek fel a *Félkorsó hiány* című antológiával. Közülük ketten, Meliorisz Béla és Csordás Gábor, jelenleg is a városban tevékenykednek.

A mai pécsi irodalomkedvelő közönség sem panaszkodhat, hiszen egy új, felnövekvő írónemzedék is színre lépett már a városban Szakács Eszter, Fekete Richárd, Balogh Robert, Halmai Tamás és az ugyan nem Pécssett élő, de a városhoz erős szálakkal kötődő Iancu Laura személyében. Továbbra is működik a *Jelenkor*, s bár az 1998-ban alapított *Echo* sajnós a közelmúltban megszűnt, 2006 óta egy újabb irodalmi lap van jelen a város kulturális életében *Irodalmi Pábuló* néven, amelyet e sorok szerzője alapított. Újjáéledt a *Fiatallírók Köre* és az egyetemi szemináriumokat olyan irodalmárok, irodalomtörténészek vezetik, mint Mekis D. János, Orbán Jolán, Müller Péter, Görföl Balázs, Nagy Imre, Takács József vagy éppen V. Gilbert Edit. A városban működő könyvkiadók közül ki kell emelnünk a Csordás Gábor vezette *Jelenkort* és a *Pro Pannonia Kiadót*, Szirtes Gábor író, irodalomtörténész irányításával.

Pécs irodalmi múltja, a város szelleme, mint láthatjuk, hullámhegyekből és hullámvölgyekből, előrelendülésekből és megtorpanásokból épül egészé. Tüskés Tibor az '50-es évek végén úgy látta, hogy „Pécs tegnap és ma is írókat nevelő város. Mintha műzsája annyira megszerette volna szűk utcáit, a mandulavirágos Mecsek oldalát, hogy távoli tájakról is költőket vonz ide”. Fél évszázaddal e sorok születése után, nyugodt szívvel állíthatjuk, hogy ma sincs ez másként, csak mintha szegény műzsák mostohább körülmények közé kényszerültek volna. Kalliopé, Melpomené, Polühümnia, Erato és Euterpé mintha egy közös, hátsó szobai albérletbe szorultak volna az utóbbi években. Ez azonban nem pécsi, hanem országos jelenség. Az irodalomnak és művelőinek új formákat, új fórumokat kell keresniük, hogy megtalálják az utat az emberekhez.

„Mennyi a vers, a poéta, mennyei köztük a séta! / ballani – angyali zsúr –, pendül a bajnali búr. / Janust Csorba köszönti, Weörest Babits újra leközi – / négyesüket megadón nézi a négyfejű dóm. / (Fekszik a test, de a szellem fölkel a végzete ellen, / és magasulva megáll Isten lábainál. / Őrzi a Gazda az őrzőt. Mert aki jambust őrzött, / immár mennyei ör – sírja csak enteriőr.)” (Halmai Tamás: Hajnali húrok)